

NOOIT EENS LEKKER NERGENS

Poëzie van Anton Korteweg:

Niks geen Romantic Agony (1971)

Eeuwig heimwee drijft hem voort (1973)

De stormwind van zijn hand (1975)

Tussen twee stilten (1982)

Geen beter leven (1985)

Voor de goede orde (1988)

Stand van zaken (1991)

In handen (1997)

Al fluitend (2001)

Voortgangsverslag (2005)

Ouderen zijn het gelukkigst (2009)

Waar ik nooit goed in was steeds slechter kunnen (2013)

Het leven deugt. Althans op onderdelen (2017)

Bloemlezingen

Dierbare tijden (1988)

Comfortabel ongelukkig (1999)

Met flinke pas (2003)

Voor mannen is 't niet erg (2011)

Nooit eens lekker nergens (2019)

Verzamelbundel

*Ouderen zijn het gelukkigst en alle andere gedichten van
1971 tot nu* (2015)

Anton Korteweg

Nooit eens lekker nergens

Autotopografische bloemlezing

GEDICHTEN

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9357-6

ISBN 978-94-023-1383-3 (e-book)

NUR 306

Omslagontwerp: Zeno

Omslagbeeld: © Haley Royer

Auteursfoto: © Thijs Bartels

Typografie: Adriaan de Jonge

De hierin opgenomen gedichten

zijn eerder gepubliceerd in
de bundels *Ouderen zijn het gelukkigst en alle andere gedichten van
1971 tot nu* (2015) en *Het leven deugt. Althans op onderdelen* (2017).

Motto op p. 9: K.P. Kaváfis, 'Ithaka'. Uit: *Gedichten. In de vertaling
van H. Warren en M. Molegraaf*. Uitgeverij Bert Bakker, Amster-
dam 1991.

Motto op p. 20: J.C. Bloem, 'Aanvaarding'. In: 'Aanvaarding'.

Uit: *Verzamelde gedichten*. Athenaeum – Polak & Van Genne-
p, veertiende en vijftiende druk, Amsterdam 1998.

Motto op p. 48: Karel van de Woestijne, 'Van alle reis terug...'

In: 'Van alle reis terug'. Uit: *Verzamelde gedichten*. Uitgeversmaat-
schappij A. Manteau n.v., Brussel z.j. [1958].

Motto op p. 78: Richard Minne, 'Het is een oud hotel...'. In: 'Vil-

legiatuur'. Uit: *Verzameld werk*. Uitgeverij G.A. van Oorschot,
Amsterdam 2006.

© 2019 Anton Korteweg en Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door mid-
del van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Inleiding 11

IK BEN ER, TOEN EN NU, EEN ERG VER DING 19

Het land waar het leven goed is 21

Quis non fleret? 22

Ons dorp 23

Thuis 24

Old time religion 25

Dertien 26

Begraven in Emmeloord 27

Toen en nu 28

Met Mariken op de foto 29

Jammer! 30

Grote verwachtingen 31

Vroeg in de dageraad 32

Komt goed uit 33

Klas 34

Leerling 35

Leraar ontmoet Conny 36

Poetry in het park 37

In de tuin 38

In De Horsten 39

Langs De Raephorst 40

Kijk ons! 41

Gebed van een langeafstandswandelaar 42

Onderweg 43
Het moede hoofd 44
Rudi 45

STALDE MIJN FIETS. KON ER WEER EVEN TEGEN 47

Wat dacht je? 49
Koninginnedag 2004 50
Dat komt ook nog wel 51
In Venlo 52
Tunnels 53
De tunnelman 54
Voor de pont van Maassluis 55
Naar Schouwen 56
Man in Goes 57
Goes, Grote Markt 58
Hoge Uitsnijding 59
Donkere, bijna zigeunerachtige, al wat oudere vrouw,
gezien op de Grote Markt te Middelburg 60
Zoeterwoude 62
Wassenaarse Slag 63
Fietsend 64
Leiden – Den Haag 66
Naast jou 67
In den vreemde 68
Den Haag Centraal 69
Ockenburgh 70
Lid 71
Planning 72
Feest 73
Eigen schuld 74
Over mijn kapper 75

Kampen	79
In Deventer	80
Een vrolijk vooruitzicht	81
Oudere heer tijdens een congres in Toscane	82
Congres	83
Watou, 7 september 1997	84
Watou	85
Eddy's verstrooiing	87
Kortrijk	88
Parkhotel	89
Overal aan gedacht	90
Over het getroffen worden door de veelheid der dingen juist als er iets af moet	91
Leiden, voor mijn raam	92
Oudere heer aan de kassa van v&d	94
Bij Warder	95
Hotel in Gaasterland	96
Zoals	97
Over het gevaar dat overal loert, ook ten zuiden van Eindhoven	98
Wandeling in Midden-Delfland	99
Pontje	100
Zuidbuurt	101
Uren, dagen	102
De laatste jaren van Rudi	103
Jongen toch	104
Sint-Niklaas	105

Aantekeningen 107

Verantwoording 111

[...]

*Houd Ithaka wel altijd in gedachten.
Daar aan te komen is je doel.
Maar overhaast je reis in geen geval.
't Is beter dat die vele jaren duurt,
zodat je als oude man pas bij het eiland
het anker uitwerpt, rijk aan wat je onderweg verwierf,
zonder te hopen dat Ithaka je rijkdom schenken zal.
Ithaka gaf je de mooie reis.
Was het er niet, dan was je nooit vertrokken,
verder heeft het je niets te bieden meer.*

*En vind je het er wat pover, Ithaka bedroog je niet.
Zo wijs geworden, met zoveel ervaring, zul je al
begrepen hebben wat Ithaka's beduiden.*

K.P. Kaváfis, 'Ithaka'

INLEIDING

Aangewaaid worden en weg –

Op een zonnige dag in augustus 2006 fietste ik van Zoutelande door Noord-Beveland over Zierikzee, Bruinisse, Oude Tonge en Numansdorp naar Dordt. Daar zou ik in de loop van de avond de trein naar Leiden nemen. Even voorbij Kortgene, eind van de morgen, verruilde tot mijn aangename verrassing een lieveheersbeestje de bloeiende berm voor mijn bovenbeen, tussen racebroek en knie. Ik hield de eerste lifter die ik ooit meenam goed in de gaten, maar ongeveer halverwege de Zeelandbrug bleek hij roekeloos de vleugeltjes te hebben genomen. Of, waarschijnlijker, was hij mijn been afgewaaid, de Oosterschelde in.

Fietsen, vooral in Zeeland met al die luchten en al dat water, zet je toch al aan het denken. De onverwachte komst en het overhaaste vertrek van het rood-zwarte kevertje dat zo'n anderhalf uur mijn gast had willen zijn, kwam daar nog eens bovenop. Misschien was hij het leven zat, misschien had hij nog grootse plannen, misschien had hij wel terug naar huis verlangd. Zijn kortstondige aanwezigheid leidde in elk geval tot de gedachte dat er welbeschouwd voor al wat leeft, in Zeeland en daar buiten, maar twee dingen van werkelijk belang zijn: aangewaaid worden, daar begint het mee, en weggewaaid tot slot.

In die tussentijd ben je altijd ergens en daar moet je wat

mee. Weten hoe je tussen komst en vertrek rustig op je een-
tje in je kamer blijft zitten en zodoende onheil voor jezelf
voorkomt, zoals Pascal ons aanraadde, is ons niet gegeven.
Want in de tijd tussen aan- en weggewaaid worden moeten
we zo nodig op de plaats waar we ons bevinden een beetje
meebewegen. Die bescheiden activiteit veroorzaakt overig-
ens niet alleen ongeluk; we beleven niet zelden ook ple-
zier aan de opwindende verscheidenheid der dingen waar-
mee we zodoende te maken krijgen. Want je kunt de misan-
tropische uitspraak van de Franse filosoof ook omdraaien
en stellen dat ons gevoel van welbevinden in hoge mate af-
hankelijk is van ons vermogen ons elders op ons gemak te
voelen dan in rust tussen vier vertrouwde muren. Afgezien
daarvan: je ergens ophouden, thuis of elders – je moet wel,
zo tussen geboorte en dood, zin of niet. Je bent nooit eens
lekker nergens. Van dat onontkoombaar ergens aanwezig
zijn moeten we maar het beste zien te maken.

Maar wil je meebewegen, dan moet je op pad. Dan doe je
er goed aan het af te leggen traject als wingewest te benut-
ten. Dat doe je het profijtelijkst wandelend of fietsend – zie
mijn ontmoeting met het Zeeuwse lieveheersbeestje. Ver-
trekkend uit A bereik je als zelfbeweger immers niet alleen
B, maar, uiteindelijk belangrijker, maak je onderweg ook
nog eens wat mee en kom je, als het meezit, tot inzichten
waar je mee uit de voeten kunt. Bovendien word je er lek-
ker moe van. Ik ben in dat opzicht goed af en heb gemakke-
lijk praten, want ben behept met een groot, gezond wan-
trouwen tegen alle doelen die je niet op eigen kracht kunt
bereiken, met inbegrip van reisdoelen. De Griekse dichter
Kaváfis wist het wel in ‘Ithaka’, een van de wijste gedichten
die ik ken: de dingen die er in je leven het meest toe doen,
kom je bij toeval onderweg tegen. Het is de reis zelf die van
belang is; het reisdoel stelt teleur. Dit inzicht voorkomt

grote teleurstellingen, zeker als de begeerde plaats van aankomst een bestemming in metafysische zin is. De tijd dat ik bij mijn opa op de boerderij met welhaast rooie oortjes *’s Christens reize naar de eeuwigheid* las, de wereldberoemde allegorie over de pelgrimstocht van Christen uit de Stad des Verderfs door de woestijn des levens naar het Hemelse Jeruzalem, ligt kennelijk ver achter me. De schrijver, de zeventiende-eeuwse Engelse puriteinse prediker John Bunyan, was in zijn jeugd als rondreizend ketellapper een nootore zondaar geweest. Die wetenschap maakte zijn reisboek er alleen maar mooier op. Het kon dus.

[...]

Houd Ithaka wel altijd in gedachten.

Daar aan te komen is je doel.

Maar overhaast je reis in geen geval.

’t Is beter dat die vele jaren duurt,

zodat je als oude man pas bij het eiland

het anker uitwerpt, rijk aan wat je onderweg verwierf,

zonder te hopen dat Ithaka je rijkdom schenken zal.

[...]

Al die plaatsen waar je je ooit bevonden hebt op je weg naar waar helemaal niks meer te beleven valt, laten hun sporen na. Niet altijd zo duidelijk als dat lieveheersbeestje deed op die augustusdag in 2006 tussen Kortgene en Zierikzee, maar toch. Het is er mee als in ‘Oinou éna stalagmon’ van J.H. Leopold, dichter en classicus, waarin één (purperen) druppel wijn volstaat om de oceaan te kleuren. Ik citeer het begin:

Waar op de plecht, gekarteld uit het hout
het zwart verweerde, van de offerschaal

de wijn geplengd wordt en een purperregen
zigt in de blauwte van het watervlak
[...]
daar kleurt de druppel uit den kelk gevloten
den Oceaan; [...]

Bij Leopold beïnvloedt iets onzegbaar kleins iets onmetelijk groots; wie ergens een plaats inneemt, neemt ook altijd wel een ondeelbaar klein partikel daarvan in zich op en verschiet evenals Leopolds oceaan van kleur. Zo hebben naarmate je ouder wordt steeds meer plaatsen vorm aan je leven gegeven. Je bent uit steeds meer plaatsen gaan bestaan.

Daarmee komt het fenomeen autotopografie in zicht. Toen ik ‘autotopografisch’ als onderscheidend kenmerk van deze bloemlezing koos, dacht ik dat het woord al bestond, zo vanzelfsprekend vond ik het concept autotopografische bloemlezing. Dat was natuurlijk een boeket gedichten waarin de plaatsen die in de loop van een leven een rol hebben gespeeld in chronologische volgorde voorbijkomen. Zo ontstaat er anders dan bij een standaard-bloemlezing – je beste gedichten in volgorde van publicatie – een rudimentair, op geboorteplaats, woon- en werkplaatsen, reisdoelen en reizen gebaseerd levensverhaal. Dat hangt weliswaar van toevalligheden aan elkaar en zit vol lacunes, want waarom wel over dat lieveheersbeestje geschreven en niet over hoe ik enkele jaren geleden bij Barwoutswaarder in een vergeefse poging een kwakelbruggetje te bedwingen de Oude Rijn in gleeed. Hulpeloos liggend onder mijn fiets, mijn linkerarm in het water, dáár word ik nog wel eens wakker van, van dat zevenstippeltje niet. Maar toch, zo’n op plaatsnamen gebaseerde keuze uit eigen werk is weer eens wat anders. Na een paar conventionele bloemlezingen was ik daar wel aan toe.

Dat het woord ‘autotopografisch’ in combinatie met bloemlezing de sterke suggestie wekt dat de gedichten de loop van een leven volgen, komt door de gelijkenis ervan met het woord ‘autobiografisch’, vermoed ik. Daarbij denk je ook aan een geschrift volgens het traject van start tot (dichtbij de) finish. Maar dat hoeft natuurlijk niet. Een bloemlezing is ook autotopografisch als de volgorde van de gedichten alfabetisch op plaatsnaam is, in mijn geval van Abtswoude tot Zwarte Water, of als ze gerangschikt zijn op plaatsnamen van Noord tot Zuid, van het Groningse terpdorp Wierum tot het West-Vlaamse grensdorp Watou, wat ik ook heb overwogen.

Hoe dan ook, of het woord ‘autotopografie’ nu wel of niet de suggestie wekt van een chronologische volgorde van het gepresenteerde, het bleek niet te bestaan, evenmin als ‘autotopografisch’, althans niet op internet. En nog steeds niet, want nu ik het tevoorschijn tik, verschijnt het opnieuw met een rood golvend streepje er onder. Vanaf nu dus wel: een autotopografische poëziebloemlezing is er een die bestaat uit gedichten waarin plaatsen die de dichter zijn blijven aanleven een rol spelen.

In *Nooit eens lekker nergens* heb ik gekozen voor een chronologische volgorde van de gedichten. De bundel bestaat uit drie niet al te scherp afgebakende en in elkaar overvloeiende afdelingen. In de eerste staan centraal mijn calvinistische jeugd in Zevenbergen, wonen en werken (als leraar) in Leiden en lange afstandswandelingen in Frankrijk (vrijwel altijd richting Compostella, maar we zijn niet verder gekomen dan Puerta la Reina). In de tweede wordt er gefietst, gewoond in Leiden en als directeur van het Letterkundig Museum gewerkt in Den Haag. Daarop volgen dan ten slotte gedichten met in de hoofdrol Vlaanderen, wandelen (het Zuiderzeepad) en fietsen, en opnieuw mijn woonplaats

Leiden, waar ik al meer dan een halve eeuw rustig in mijn kamer probeer te blijven zitten om erger te voorkomen.

Van de chronologische opzet is soms afgeweken als gedichten uit verschillende jaren maar over dezelfde plaats goed bij elkaar pasten. Dan heb ik plaats het van tijd laten winnen. Zo heb ik in de tweede afdeling ‘Stalde mijn fiets. Kon er weer even tegen’ de gedichten over Zeeland bij elkaar gezet en in de derde, ‘De achterbank van schoolreisjes is onbereikbaar’, nagenoeg alle gedichten met een Vlaamse inslag. In de gedichten zelf had ik vaak al decennia eerder de biografische werkelijkheid geweld aangedaan, maar dat spreekt vanzelf. Zo zongen wij vlak na de oorlog bij ons thuis in het West-Brabantse land waar het leven goed was geen psalmen in hele noten, al scheelde het niet veel, en was de in ‘Quis non fleret’ bezongen boerderij die eind zestiger jaren voor Shell Moerdijk het veld moest ruimen de hoeve van een oudoom, niet van mijn grootvader van moeders kant. De Zeeuwse boerenwijsheid als motto van een van mijn Goes-gedichten, ‘Hoge Uitsnijding’, is in werkelijkheid een Oost-Vlaamse, en de Chinese wijsheid bij het gedicht over de asverstrooiing van de Vlaamse dichter Eddy van Vliet in Watou is afkomstig uit een Leidse koker.

Dat doet er allemaal weinig toe. Wat telt is dat de lezer in *Nooit eens lekker nergens* de halteplaatsen kan bezoeken op het autotopografische parcours dat ik in meer dan zestig jaar heb afgelegd. Hij komt op plaatsen terecht waar ik wat mee had; die soms zelfs hebben bijgedragen aan wie ik geworden ben. Zo leest hij niet alleen een stel afzonderlijke gedichten, maar het levensverhaal – zij het eenzijdig samengesteld – van een man die overigens voor een dichter behoorlijk normaal is. Zo iemand die op zaterdag 26 oktober 1985, de slotavond van de literaire week Herfstschrijft, gehoorzaam kwam aanwaaien in de Groningse Stadsschouwburg en daar als volgt verslag van deed:

Uit lezen

Die avond las ik in
Groningen. Het
was weer eens herfst en
dan moet dat.

Dat liefde sterft, het
verstrijken van tijd,
onbereikbaarheid,
dat soort dingen.

Beschaafd applaus, contant
betaald en volop drank.

IK BEN ER, TOEN EN NU, EEN ERG VER DING

*Toen ik jong was, bestond ik in vormen
Van het leven dat komen zou:
Een vervoerend de wereld doorstormen,
Een lied en een eindlijke vrouw.
[...]*

J.C. Bloem, 'Aanvaarding'

Het land waar het leven goed is

De namen van de hoeven spraken boekdelen:
Rust roest en Nimmer rust. Zo is het goed:
de lange, hete dag maar rusteloos in 't zweet
des aanschijns zwoegen, dan die ene hagelbui,
vervolgens zonder uithuilen opnieuw beginnen.

Maar 's zondags niet. Dan waren wij gezeten
rond het harmonium en prezen Hem die 't Al
volgens Zijn raadsbesluit bestiert op hele noten.

Quis non fleret?

(voor Shell Moerdijk)

Wie zou niet wenen, wanneer hij vernam
dat heel dat kunstig nest, dat moeder vroeger
van psalmen deed weergalmen, waar de mus
een huis vond, zwaluwen hun jongskens neder-
vlijden, waar de moerbeitoppen ruisten, God
als Beets voorbijging, dat men thans
van bleek, deel, erf de standplaats ziet noch kent?

Ons dorp

Eén asfaltweg maar, verder klinkerstraten.
Een markt, een haven, kerken evenveel
als dorpsgekken: de Lege Jas, die als
Pietje de Dood het dorp doordwaalde, lang
twee meter, wegend veertig kilo, en
de Kinderkoning, die de kortgebroekte jeugd
vergaf met zuurtjes. Toen we op de mulo zaten,
bonden we Nellie op een tafel, en Reinier
aan 't werk! Je zag het ook wel eens
dat ze het deden in de Kromme Elleboog.

Thuis

Vroeger: alles was beter. Wij jong, een dorp was een dorp, een agrariër boer, dokter notabel, Gods Woord nog een steen op de maag of een lamp voor de voet, naargelang, katholiek Rooms. Vroeger twee van van alles: fabrieken, fanfares, bruggen en mulo's; visboer die knipte, meester die schaakte, jas die, leeg, dwaalde, meester die doodging toen wij in de vijfde, gedrag, vlijt en netheid bij ons ruim voldoende.

Haven gedempt, Hartmans sirene tot zwijgen, weëige lucht van de bietencampagne: weg. Foepsteeg werd school, geüniformeerd Crescendo, Slikgat werd Goudkust; Oecumene waart rond, Praethuys waar brug lag, Tafeltje-dek-je, Het Anker een disco. Het ging zoals 't ging – ik ben er, toen en nu, een erg ver ding.